

UDK: 821.163.4:929Rotković R.

Adnan ČIRGIĆ (Podgorica)

Institut za crnogorski jezik i književnost

adnan.cirgic@icjk.me

**In memoriam
RADOSLAV ROTKOVIĆ**

(1928–2013)

Ispratili smo u vječnost jednoga od rijetkih poslijeratnih heroja, potomjega našeg naučnika renesansnoga tipa, neustrašiva borca za dostojanstvo i čast Crne Gore, neprevaziđena govornika, književnoga historičara i kritičara, teatrologa, publicistu, historiografa, historičara kulture, filologa, slavistu i latinistu, dramskoga pisca, filmskoga kritičara, onomastičara, romanopisca i pjesnika, posljednjega našeg vrsnog prevodioca s mletačkoga dijalekta. Radoslav Rotković je sigurno jedna od najkrupnijih i najosobenijih figura koja se javila među proučavaocima i afirmatorima crnogorske kulture u najširem smislu te riječi, još od prvih poslijeratnih godina (1948) pa do 8. septembra 2013.

Rođen je 30. maja 1928. godine u Mojdežu kod Herceg Novoga, đe je stekao osnovno obrazovanje, a gimnaziju je završio u Kotoru. Diplomirao je na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1953, a u Beogradu je završio i Fakultet političkih nauka 1974. godine. Doktorsku tezu *Bokokotorska crkvena prikazanja (XVII–XVIII stoljeće)* odbranio je 1979. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

Radni je vijek započeo kao urednik rubrike za kulturu u Pobjedi (1954–1959); bio je umjetnički direktor Lovćen-filma (1959–1966); glavni urednik TV Titograd (1966–1980); naučni radnik u Crnogorskoj akademiji nauka i umjetnosti (1980–1981); rukovodilac Odjeljenja za društvene nauke Leksikografskog zavoda Crne Gore (odakle je penzionisan 1988. godine). Bio je član i saradnik svih institucija i udruženja koji su doprinosili razvoju i afirmaciji Crne Gore i njene kulture. Bio je član (do 1989) i predsjednik Udruženja književnika Crne Gore, član Jugoslovenskoga nacionalnog komiteta za Enciklopediju evropske kulture ranoga srednjeg vijeka, član Redakcije za Crnogorsku enciklopediju DANU te član i Leksikografskoga zavoda, i Crnogorskoga PEN centra, i Matice crnogorske, i Dukljanske akademije nauka i umjetnosti, i Crnogorske pravoslavne crkve, i Liberalnoga saveza, i Crnogorskoga društva nezavisnih književnika, i Fondacije Sveti Petar Cetinjski, i Instituta za crnogorski jezik i književnost. No njegovo je članstvo doživotno i bezuslovno bilo samo u humanoj borbi za autohtonu crnogorsku kulturu.

Dobitnik je bio: Ordena rada sa srebrnim vijencem (1984); Nagrade oslobođenja Titograda (1966); nagrada za TV reportaže na Festivalu u Portorožu: Nagrade za ekologiju (1974) i Nagrade za ekološku emisiju (1977); Nagrade Udruženja književnika Crne Gore za najbolju knjigu u 1976. godini (knjiga *Crnogorsko književno nasljeđe*); Vijenca Petrovića, priznanje DANU za poseban doprinos u istraživanju i prezentiranju crnogorske istorije i kulture, i najvišega državnog priznanja – *Trinaestojulske nagrade* (2010).

Iako po primarnome obrazovanju nije bio jezikoslovac, Rotković se jezikom cijeloga života bavio. Čak je i pozamašan dio njegove doktorske disertacije obuhvatio jezičku analizu bokokotorskih prikazanja s posebnim osvrtom na jezik Nenadićeva *Prikazanja muke Jezusove*. Koristeći se uglavnom deskriptivnim i komparativnim metodom, obradio je grafiju, pravopis, akcenatske znake u jeziku prikazanja, konsonantske grupe, zamjenu jata, padežni sistem, glasovne alternacije, Nenadićev pogled na jezik i pravopis, odnos jezika prikazanja prema dijalekatskoj osnovi njihovih pisaca i prepisivača, odnos toga jezika prema starijem jezičkome nasljeđu – i hrvatskome i crnogorskom, različite uticaje na jezik Ivana Antuna Nenadića, neke tipične sintaksičke osobine i sl. Kad je u pitanju njegovo bavljenje dijahronim jezičkim pitanjima, naročito najstarijim periodima crnogorskoga jezika, posebnu pažnju privlače onomastička ispitivanja objedinjena u monografiji *Odakle su došli preci Crnogoraca*. Posebno je značajno poglavlje *Polapsko-pomorske i zetsko-pomorske onomastičke paralele* u kojem donosi preko 860 podudarnih toponima u Polabljju i Crnoj Gori. Tome njegovu radu još uvijek se nije pristupilo s dovoljno ozbiljnosti.

Radoslav Rotković je učestvovao na brojnim međunarodnim i domaćim naučnim skupovima koje su o crnogorskome jeziku ili crnogorskoj književnosti pokretale nacionalne crnogorske institucije tokom posljednje decenije XX i prvih godina XXI vijeka, zadugo izvan oficijelne potpore i protivno stavovima zvaničnoga jezikoslovlja u Crnoj Gori. Pored svega, treba istaći da je Radoslav Rotković kao član uprave Udruženja književnika Crne Gore stao iza Saopštenja o jeziku u kojem se ističe zahtjev o ozvaničenju zasebne crnogorske jezičke varijante u okviru ondašnjega zajedničkoga standardnoga jezika, te protest protiv jezičke unitarizacije koja se provodila primjenom Novosadskoga dogovora. Još oštiji protest u kome je optužio jezičke unitarite iz Novoga Sada i Beograda za crnogorsku jezičku asimilaciju i negiranje crnogorske književnosti, te se oglasio protiv onih koji su o jeziku u Crnoj Gori raspravljali čak i bez konsultacije Crnogoraca, objavio je Rotković u reviji *Ovdje* 1971. godine: „Ako je jedinstvo našeg jezika, uz poštovanje razlika u izgovoru i pismu, prirodan put, onda je trebalo slijediti taj prirodni put. Ako to nije neophodno, ako je to smetnja za samostalno izražavanje, ako to vodi sterilizaciji i kastraciji jezika koji svoje sokove crpe jedino iz čistog narodnog izvora, onda nije trebalo ni počinjati takav ujediniteljski posao. (...) Da na prostranom području štokavskog književnog jezika postoje razlike, to nije novo. Vuk u Rječniku uz mnoge riječi stavlja oznake mjesta ili kraja. Takođe on stavlja oznake *ist.*, *zap.* *jugoz.*, *juž.* čime razgraničava dijalekte kao kod: *gudeti*, *gudjeti* i *guditi* ili *zagudeti*, *zaguditi*, *zagudjeti* i *zagudeti*. Ono što je kod Vuka istočni i zapadni dijalekat, to je sada istočna i zapadna varijanta. Zašto onda Vukov južni dijalekat ne bi bio južna varijanta po istoj logici? da li bi se stalo na samo tri varijante? (...) A čitav ovaj nered i sva ova nervoza koja dovodi čak do fizičkih obračuna ima samo jedan izvor: Novosadski dogovor. Nijesmo učestvovali u njegovom formulisanju ali smo sada prinuđeni da se prema njemu određujemo, braneći se od pokušaja asimilacije, upravo od onoga što je, objektivno, njegova suština.“ Zbog takvih stavova bio je zajedno s ostalima crnogorskim „nacionalistima“ i „separatistima“ unijet u tzv. *Bijelu knjigu*, čime im je zabranjeno objavljivanje radova. Bio je Rotković branič jezika crnogorskoga do kraja života, pa je i u najnovije doba oštro i bespoštedno kritikovao poznate opstrukcije standardizacije crnogorskoga jezika od stranih nekih naših javnih djelatnika: „Čitav taj manevar izveden je tako kao da su neki naši lingvisti i publicisti bili zaduženi da crnogorstvuju godinama, kako bi zauzeli što bolje pozicije, i savjetovani da ne izlaze na megdan junački s akademikom Nikčevićem, jer bi se time otkrili, s tim da se pred otvaranje nastave crnogorskoga jezika i književnosti probude i izađu iz *trojanskoga konja* sa šajkačama i dragačevskim trubama, u borbu za *srpski jezik ijekavskoga izgovora*.“

Posebno je značajno što je kao poliglota prevodio i priređivao djela starih crnogorskih pisaca iz Boke – Ljudevita Paskovića, Ivana Bone, Đorđa Bizantija, Ivana Antuna Nenadića, naročito što je priredio djela Krsta Ivanovića, Stefana Zanovića i Stefana Mitrova Ljubiše. Otkrivao nam je književnost pretpetrovičkoga vremena, otkrio nam je književni srednji vijek, otkrio nam je i renesansno Cetinje i renesansnu Boku, argumentovano odgovorio na nesuvisle napade da crnogorska književnost ne može počinjati Andreacijem a završavati Zuvdijom Hodžićem i sl. A pred kraj života završio je i svoj životni projekat i najznačajniji projekat u književnoj montenegristici – *Istoriju crnogorske književnosti* od početaka pismenosti do druge polovine XIX vijeka.

U Crnoj Gori nema više naučnika Rotkovićeve profila koji su se ogledali u različitim strukama – od filma i pozorišta do onomastičkih ispitivanja. Ispratili smo u vječnost velikana i potonjega našeg polihistora.